

CEMAL SÜREYA’NIN ŞİİRİNDE ÖLÜM TEMASI

Nilüfer İLHAN*

ÖZET

İnsan yaşamını sonlandıran ölüm, insanlık tarihi boyunca üzerinde düşünülen ve anlamlandırılmaya çalışılan bir olgu olmuştur. Ölüm üzerinde düşünmek ve anlamlandırmak da kişinin inancı ve kültürüne bağlı olarak bir değişkenlik gösterip farklı düşüncelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Şiirin de başat temalarından biri olan ölüm, toplumdaki siyasî, sosyal ve kültürel değişimlere paralel olarak her dönem farklı bir duyarlılıkla işlenmiştir. İkinci Yeni şairlerinden Cemal Süreya da evrensel bir temaya dönüşen ölüme şiirinde yer vermiş, ölümü metafizik bir algıdan uzak olarak yaşamının belli dönemlerinde değişen bir bakış açısıyla ortaya koymuş bir şairdir. Bu çalışmada Cemal Süreya’nın şiirindeki ölüm temasının biyografik hayattan, güncele ve tarihe yöneltilen eleştirel bir bakıştan, sıkıntı ve yaşlanmadan kaynaklanan psikolojik yönüne dikkat çekilerek ilk şiirlerinden son şiirlerine kadar ölüm algısının nasıl değiştiği tespit edilerek örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cemal Süreya, şiir, ölüm, imge, mitoloji.

CEMAL SÜREYA’S POEM THE THEME OF DEATH

ABSTRACT

Terminating human life to death, throughout history has been written off and sense of a case attempted. Think about death and faith and culture of one’s sense of dependence on the show, led to the emergence of different ideas. One of the dominant themes of the poems is death, society, political, social and culturel cahanges covered in paralel with a different sensivity of each period covered. A unıversal theme, Cemal Süreya of Second New Poet has incorporated into his poem to death, cahanging of metaphysics in terms of life changing, away from a perception point of view demonstrated a poet. İn this study, the theme of death Cemal Süreya’s biographical poetry of life, posed a critical view on current and historical, psychological distress caused by aging and by drawing attention to the last poems of the first poems were found to vary how much the perception of death is explained with examples.

Key Words: Cemal Süreya, poem, death, imagery, mythology.

Ölüm, kişinin yaşadığı hayata göre çeşitli şekillerde algılanan, varlığı bilinmekle birlikte ne zaman gerçekleşeceği muamma olan bir olgudur. Kişi doğumuyla birlikte yaşam içerisine dâhil olsa da, doğumu ölüme doğru giden bir süreci başlatmış olur. Buna göre hayat, aslında ölümün gölgesi etrafında yaşanılmaktadır.¹Ölümün gölgesi kimi kişiler için sonsuz bir âleme doğru yapılan

* Yrd. Doç. Dr., Bozok Ü. Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl. Öğr. Üyesi. El-mek: nilufer_-_ilhan@hotmail.com

¹ Müslüm Yücel, **Edebiyatta Ölüm ve İntihar**, Agora Kitaplığı, 3.bs., İstanbul 2007, s.21.

bir yolculuk olarak düşünülürken, kimisi için de bir son olarak algılanmıştır. Ölümü bir son ve bir yok oluş şeklinde tasavvur eden kişiler, böylece bu dünya nimetlerine sınıksız sarılarak, dünyadayken bütün hazları yaşamaya ve tatmaya çalışırlar. Ancak bu hazların yaşanılması zaman zaman kişinin yakınlarının ve sevdiklerinin ölümüyle ertelenmektedir. Ölümü bu kadar trajik yapan da ölen kişinin ardında bıraktığı hatıralar ve boşluklardır. Bu durumda kişiye acı veren de ne zaman, nerede ve nasıl yaşayacağı kendi ölümü değil, sevdiklerinin ölümü olmuştur.² Kişi bu durumda, ölüm düşüncesine başkalarının ölümüyle sahip olmakta ve kendinden önce onları kaybetmekle ölüm üzerinde düşünmeye başlamaktadır. Ölüm, böylece hayatın içerisinde her an dinamik bir şekilde olduğunu kişiye hatırlatmış ve yaşamını / kendisini yeniden sorgulaması için de fırsat vermiştir.

Ölümün bireysel olduğu kadar toplumsal bir yönü de vardır. Kimi insanlar ölümü, bir ideolojinin yerleşmesi için yaşamışlar kimi insanlar da iktidarlarını göstermek için başkalarının yaşamına müdahale edip ölümü onlara yaşatmışlardır. Ölüm, ilkinde korkulan bir olgu olmaktan öte yeni bir hayat düzeninin kurulması için verilmesi gereken bir bedele dönüşmüştür.³ Bu bedel de erdemli bir davranış olarak yeni nesillerde kabul görmüş ve tarihî kayıtlara olumlu bir tavır olarak geçmiştir. İktidarların varlığını sürdürmek için farklı sesleri ölümle sindirmeye çalışmasında ise bir zulüm göze çarpmış ve iktidarın politikası da gerçekleştirdiği ölümlerle ilişkilendirilmiştir. Böylece ölüm hem tarihi anlamak için kullanılan bir ayrıca hem de farklı coğrafyalardaki yaşam biçimlerini tahlil etmek için bir unsura dönüşmüştür.

İnsan yaşamı boyunca ölümü anlamlandırmaya ve yorumlamaya çalışırken onu farklı kavramlarla izah etme yoluna gitmiştir. Bu çabasında, çevresinde bulunan nesnelere faydalandı ve bilinmeyi somut bir şekilde anlatarak hem yaşamın içerisine kattığı hem de onu sıradanlaştırdığı gözlemlenmiştir. Bu anlamlandırmada ölüm algısının insan yaşamında her dönem bir değişkenlik gösterdiği görülmüştür.

İkinci Yeni şairlerinden Cemal Süreya da (d.1931-ölm.1990) evrensel bir temaya dönüşen ölüme kayıtsız kalmayarak şiirine taşıyan bir şair olarak görünmektedir. O, sadece şiirinde değil, günlüklerinde de ölümle ilgili düşüncelerini ortaya koymuş ve değerlendirmelerde bulunmuş biridir. Günlük-mektup-deneme-biyografi-anı-polemik gibi birçok türleri içine alan günlükleri, onun ta küçüklükten beri ölüm gerçeğiyle karşılaştığını ve bu gerçeği nasıl yorumladığını, ömrünün son döneminde kaybettiği yakın arkadaşlarından dolayı bir eksilme duygusuna nasıl kapıldığını açığa çıkaran belgelerdir. *Üvercinka* (1958), *Göçebe* (1965), *BÖSDB*(Beni Öp Sonra Doğur Beni) (1973), *Uçurumda Açan* (1984), *Sıcak Nal* (1988) ve *Güz Bitigi* (1988) adlı altı şiir kitabı çıkaran şair, her kitabında ölüm temasına farklı bir yaklaşım içerisinde olmuştur. Bilhassa *Uçurumda Açan*, *Sıcak Nal* ve dergilerde yayımlattığı son şiirlerinde ölüm temasını arkadaşlarının ölümleri, özel hayatında çektiği sıkıntılar ve yaşlılık psikolojisiyle yoğunlaştırmıştır. O, ölümü şiirlerinde işlemekten önce ölüm gerçeğini bizzat yakınlarını kaybederek yaşayan bir şair olarak karşımıza çıkar. Kardeşini dört, annesini yedi, babasını da yirmi altı yaşında kaybetmiştir. Ölümle gelen bu eksilme duygusu, onun ailesine ve dostlarına sınıksız sarılmasına sebep olmuştur. Eşi Zuhâl Tekkanat'a yazdığı mektupta, ona ve oğlu Memo'ya olan düşkünlüğünün sevdiklerini kaybetmekten kaynaklandığını yazar: "Anam sürgünde öldü, babam sürgünde öldü. Memo'ya ve sana duyduğum sevgide bu ölümleri de, bu köksüzlükleri de değerlendirmelisin."⁴

² Robert C. Solomon, "Ölüm Fetişizmi, Marazi Tekbencilik", (Ed.Malpas-Solomon), **Ölüm ve Felsefe**, İthaki Yayınları, 1.bs., İstanbul 2006, s.296.

³ Salim Çonoğlu, "İdeolojik Ölüm Algısı", **Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Ölüm 1920-1950**, Akçağ Yayınları, 1.bs., Ankara 2007, s.63.

⁴ Cemal Süreya, **Onüç Günün Mektupları**, YKY, 4.bs., İstanbul 2005, s.85.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Cemal Süreya, ölümün soğuk yüzüyle ilk kez kardeşi Kemal'i kaybetmekle karşılaşır. O zaman henüz dört yaşında olan şair, kardeşinin babasının kollarında taşındığını ve mevsimin kış olduğunu unutmamıştır.⁵ Bu ölüm *Güz Bitigi*'ndeki "Bir Kış" şiirine şöyle yansır: "Bir kış göğü gibi o saat alçalır ölüm,/ Yalnız iştme duyusu kalır ortada./ Asya kentleri yürür dururlar./ Höyükler burnumda hızma."⁶ Ölüm; kış göğü gibi belirsiz, kasvetli ve yakın olarak algılanmıştır. Bütün görüntüleri silen ölüm, iştme duyusuyla varlığını hissettirmiştir. Ölümün iştme duyusuyla kodlanması, ölümle gelen acının söze dönüşmesi olan ağıtı çağrıştırmaktadır.

Şairi, ölümden ziyade kaybettiği yakınlarının bıraktığı boşluk korkutmaktadır. Çünkü yakınları, kendileriyle birlikte anıları ve paylaşımları da beraberinde götürmüştür: "Çocukluğumda bir yakınımın öldüğü evde bir başıma kalamazdım, korkardım. Aylarca sürerdi bu. Ölümden değil (öleceğime inanmazdım), ölünün kendisinden korkardım. Oysa yabancı bir ölünün başında sabaha kadar bekleyebilirdim..."⁷

"İnsan yakınlarının arasında ölümü beklememeli. Cupp diye belirsizliğe dalmalı. Başka bir kente gitmeli, izini kaybettirmeli. Hatta bunu çok önceden yapmalı ..."⁸

BÖSDB şiir kitabında annesinin ve babasının ölümünden bahseder. Annesini yedi yaşındayken kaybeden şair, sevdiği her kadında anne şefkati arayarak "Beni Öp Sonra Doğur Beni" şiirinde "Annem çok küçükken öldü/ Beni öp sonra doğur beni"⁹ dizeleriyle ve "Yunus Ki Süt Dişleriyle Türkçenin" şiirinde ise "Sen ki gözlerinle görmüştün 57'de/ Babanın parçalanmış beynini/ Kağıt bir paketle koydular mezara/ İstesen belki de elleyebilirdin de/ Ama ağlamak haramdı sana"¹⁰ dizeleriyle de babasının trajik bir şekilde öldüğüne değinir. Her iki şiirde de bilinç akışı tekniğini uygulayan şair, bu ölümleri ömrünün sonuna kadar unutamaz. Ölümü soğukkanlı olarak karşıladığı düşünülse de, aslında kaybedilmişliklerle donup kalmaktadır.

Cemal Süreya, ilk şiir kitabı *Üvercinka*'da ölüm temasına pek de yer vermez. Aşk ve cinsellik temasının yoğun işlendiği kitapta "Sizin Hiç Babanız Öldü mü?" çocuk duyarlılığıyla ölümün ele alındığı ve dergilerde yayımlattığı ilk şiirlerinden biridir. Şiirde küçükken kaybettiği babasının ölümünü kabullenmeyen bir anlatıcı vardır. Anlatıcı tarafından ölüm, sanki seçme hakkına sahip bir ayrılık gibi algılanmaktadır. Şiirde ölümün bir kez yaşandığına dikkat çekilerek, yakınını kaybeden kişide bunun bıraktığı etki söz konusu edilir:

*Sizin hiç babanız öldü mü?
Benim bir kere öldü kör oldum
Yıkadılar aldılar götürdüler
Babamdan ummazdım bunu kör oldum*¹¹

Kitaplarına almadığı ve dergilerde kalan ilk şiirlerden olan "Şarkısı Beyaz" (s.277-278) ve "Di Gel" (s.280); *Üvercinka*'daki "Gül" (s.12), "Hamza" (s.27) ve "Üvercinka"da (s.38-39) ise, kaos ortamında şehirde yaşananları ölüm kalım arasında değerlendirmesine ve ölümün yaşamla iç içe olan birlikteliğine vurgu yapar Cemal Süreya. İnsanların belli ideolojiler uğruna ölümü göze almasını, sonra bu verilen mücadelelerin başkaları tarafından unutulmasını ve bunun da bir hayal kırıklığına dönüşmesini "Hamza"da ironik bir dille ifade eder. "Üvercinka" şiirinde yeni hayat düzenini sevgiliyle birlikte kurmaya çalışan anlatıcı, aşkı, şiiri ve ölümü birlikte yaşayarak mücadelesini evrensel bir boyuta taşımaktadır:

⁵ Cemal Süreya, *Günler*, YKY, 2.bs., İstanbul 2002, s.26.

⁶ Cemal Süreya, "Bir Kış", *Sevda Sözleri*, YKY, 27.bs., İstanbul 2005, s.257.

⁷ Cemal Süreya, *Günler*, s. 26

⁸ Cemal Süreya, *Günler*, s.93

⁹ Cemal Süreya, "Beni Öp Sonra Doğur Beni", *Sevda Sözleri*, s.84.

¹⁰ Cemal Süreya, "Yunus Ki Süt Dişleriyle Türkçenin", *age.*, s.96.

¹¹ Cemal Süreya, "Sizin Hiç Babanız Öldü mü?", *age.*, s.26.

Turkish Studies

*Birlikte mısralar düşürüyoruz ama iyi ama kötü
Boynun diyorum boynunu benim kadar kimse değerlendiremez
Bir mısra daha söylesek sanki her şey düzelecek
İki adım daha atmıyoruz bizi tutuyorlar
Böylece bizi bir kere daha tutup kurşuna diziıyorlar
Zaten bizi her gün sabahtan akşama kadar kurşuna diziıyorlar
Bütün kara parçalarında
Afrika dahil ¹²*

Üçüncü şiir kitabı *BÖSB*'deki "Tek Yasak" şiirinde ise özgür bir yaşam için ölümün göze alındığı ve sonrasında istenilen düzen sağlandığı zaman ölümün yerini özgürlüğe bıraktığı dile getirilir. Şair, otoriteyi vurgulayan bir terim olan "yasağı" bu sefer ölüme uyarlayarak ironik bir söylem oluşturur:

*Özgürlüğün geldiği gün
O gün ölmek yasak!¹³*

Cemal Süreya, ikinci şiir kitabı *Göçebe*'de *Üvercinka*'ya göre ölüm temasına daha fazla yer vermiştir. Ölüme metafizik bir endişeyle bakmayan şairin, bununla birlikte kitapta "Ülke" şiirinde ölümü mistik bir algıyla ortaya koyduğu görülür. Kadının coğrafya olarak gezdirildiği şiirde ölüm, Kur'an sayfaları satılan sokaklarda çocuk safiyetiyle görünür ve bu yerde mutasavvıflarda olduğu gibi sevgiyle karşılanır:

*Geceyse ay hemen tazeler minareleri
Kur'an sayfaları satılan sokaklardan
Ölüm bir çeşit sevgiyle uçar
Ölüm uçar çocuk yüzlere
Ben o sokaklardan ne kadar geçtim ¹⁴*

Cemal Süreya'nın şiirinde ölüm, toplumsal bir eleştiri olarak da işlenmiştir. İnsanlar başka birileri tarafından öldürülmekte ve hayatlarına müdahale edilmektedir. Dünyada uygulanan ölüm yöntemlerinden olan giyotini, kurşunu, elektrik sandalyesini, baltayı ve ipi *Göçebe*'deki "Cellat Havası" şiirinde acı bir gülümsemeyle eleştirir. Zulme karşı şiiriyle baş kaldıran İspanyol şair Lorca'nın da kurşunla öldürülmesi bu eleştirel şiirde tekrar hatırlanmış olur:

*Sinyor kurşun. İspanya
Asılıp gidebilir bakışlarınız
Bir bulutun yedeğinde
Tabi Lorca gibi sizin de
Gözlerinizi bağlamazlarsa¹⁵*

Şiirinde toplumların tarihine ve günceline eğilen şair, onların yaşam biçimlerini ve felsefelerini ölümle açığa çıkarır. "Homeros etiğinde, bir insanın ölüm biçimi karakterinin bir işareti sayıldığından"¹⁶ ölümle karakter arasında bir ilgi kurmaya ve ölümle kişinin yaşadığı hayat arasında da bir çelişkiyi çıkarmaya çalışır. *Uçurumda Açan*'daki "Yazgıcı Şiir"de tarihî, güncel, yerli ve yabancı şahsiyetlerin nasıl öldüklerinin ironisini yapar. *Nasıl anımsamazsın* soru hitabıyla okuyucunun dikkatini çekmeyi başararak Özdemiroğlu'nda (Özdemiroğlu Osman Paşa) sapkın cinsellik içindeki ölümü, Abdülmecid, Adolf Hitler ve Mussoli'nde cinsellikle iç içe olan ölümü, II. Selim ve IV. Murat'ta ise paradoksal bir ölümü ironik bir dille vurgulamaya çalışır:

¹² Cemal Süreya, "Üvercinka", *age.*, s.38.

¹³ Cemal Süreya, "Tek Yasak", *age.*, s.135.

¹⁴ Cemal Süreya, "Ülke", *age.*, s.49.

¹⁵ Cemal Süreya, "Cellat Havası", *age.*, s.56.

¹⁶ Robert C. Solomon, "Ölüm Fetişizmi, Marazi Tekbencilik", (Ed.Malpas-Solomon), *Ölüm ve Felsefe*, s.311.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011*

*Nasıl anımsamazsın öbür Selim'i ve Murad'ı
Hani şu ayyaş Selim ve mastor Murad;
Tuhaftır, tütünü, içkiyi de yasaklamışlardı.
İçki hakladı Selim'i
Esrarla tükendi Murad¹⁷*

Ölüm, onun şiirinde bir coğrafyanın kültürel unsuru olarak da algılanmaktadır. Anadolu ve Ortadoğu coğrafyasından bahsettiği şiirlerinde ölüm, hem çocuk hem de yetişkinlerin hayatında daima var olan bir gerçek olarak görülmektedir. Yukarıda “Ülke” şiirinde gördüğümüz gibi, “Kaçak” ve “Göçebe” şiirlerinde de ölüm çocukların dünyasına sinerek bir coğrafyanın yaşam biçimini gösterir:

*Küçük kızları ve ölümü kuşatır yüzü/ Önce küçük kızları sonra ölümü/Yıkar yüreğime
öptükçe/ Ağzındaki yükü¹⁸
Şahmaran süt istiyor kefeninden/ Üç aylık ölmüş çocukların¹⁹*

BÖSDB; şairin *Göçebe*'yle başlattığı toplumsal eleştiriyi, ölüm üzerinden yoğunlaştırdığı şiir kitabıdır. Burada, bu tema Anadolu ve Ortadoğu coğrafyasının yaşam biçiminin tanımlanmasında önemli bir dinamiği teşkil eder. Acının ve hüznün eksik olmadığı bu coğrafyada ölüm, hayatın bir demirbaşı olarak yer edinmiştir. Kıtıklar, kırımlar, savaşlar, hastalıklar ve mezhep kavgaları hep ölüme davetiye çıkarmıştır. Bu coğrafyada geçmişten güncel doğru şöyle bir akışın göze çarptığını “uçurumlar tazedir, hazine şehirleri boğazlanmıştır, Pir Sultan darağacında asılmıştır, gözlere mil çekilip padişahın önünde kelleler uçurulmuştur, Ali de Hasan da öldürülmüştür, petrol etoburdur, altın öldürmüştür, sehpalara ve meydanlara hep hazır olmuştur, barut havlamış ve bütün elbiseler kanla süslenmiştir” dizeleriyle görmek mümkündür.

*Evlerden çadırlardan toplananlar bini buldukça
Padişahın önünde törenle uçuruldu kelleleri.
Geceyi bir dert gibi geride bırakan Yahudiye
Gündüz de tırnaklı hayvanların eti haram edildi²⁰*

Cemal Süreya'nın ölüm temasıyla dikkat çektiği bir husus da, ölen kişinin ardından yakılan “ağıt”ın bu coğrafya insanını yansıtmasıdır. Ağıt, kadim kültürlerden beri devam eden bir ritüeldir. Yunan destanı *İlyada*'da bilhassa cenaze törenlerinin ayrıcalıklı olduğu ve ağıt yakmanın da görkeme dönüştüğü görülmektedir: “*İlyada*'da bunun bariz örneklerine rastlarız, yas ve ağıt yakma oldukça görkemlidir. Kadınlar yanaklarını tırmalamışlardır, gözleri kan çanağına dönmüştür, göğüslerini dövmekten elleri yorulmuştur. Karalara bürünen kadınlar, bu karalara bürünmenin bir simgesi olarak da kendilerini kül ve kömürlere bürünürler.”²¹ Türk edebiyatında ise İslamiyet'ten önce sagu, İslamiyet'ten sonra Divan edebiyatında mesnevi, Halk edebiyatında da ağıt ölüm acısını dile getiren türler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ölen bir kişinin arkasından yakılan ağıtle, acı dilden dile söylenerek hem paylaşılmış hem de ünlenmiştir.

Göçebe'deki “Arka Güneş” şiirinde ölüm, korku ve acının üzerine hâkimiyet kuran, onları yönlendiren ve bir acıklı şarkı (ağıt) olarak söylenile gelen bir yazgıya dönüşmüştür:

*“Bir kan salkımıdır şarkısı/ Dağılır incilir belledikçe/ Evlerle bacalarla karışık/
Karaağaçların üstüne yükselir/ Oradan yönetir korkuyu/ O beyaz o erken o ilk/ O yapışkan uğultu/*

¹⁷ Cemal Süreya, “Yazgıcı Şiir”, *Sevda Sözleri*, s.193.

¹⁸ Cemal Süreya, “Kaçak”, *age.*, s.55.

¹⁹ Cemal Süreya, “Göçebe”, *age.*, s.61.

²⁰ Cemal Süreya, “Vakit Var Daha”, *age.*, s.101.

²¹ Müslüm Yücel, *Edebiyatta Ölüm ve İntihar*, s.5.

Acının tekniğini öğretir/ Dört yön birbirini yokladıkça/ İki tanrı çeker arabasını/ Ölümün, dağlara doğru."²²

Gerek korku, gerek acı ölüme yaklaştıkça ya da ölümün varlığı hissedildikçe büyümektedir. Bu büyüklük "kan salkımına" dönüşen şarkının (ağıtın) içinde yoğunlaşarak ölümün kanla geldiğini sezdirmektedir. Ölenin acısı ardından yakılan ağıtla pekiştirilmekle birlikte, ağıtın yakılması da acıyı hafifletmektedir. "O beyaz o erken o ilk/ O yapışkan uğultu" dizelerinde şair, ölümün daha önce yaşanılmayan bir duygu olduğunu, ondan kaçmanın imkânsızlığını ve insanı erken yakaladığını dile getirir. İnsanlıkla beraber var olan ölüm, acıda bir tekniğe dönüşmüştür. Bütün acılar, aslında ölüme doğru yapılan bir hazırlıktan ibarettir. Acıya teknik öğreten ölümün arabası da iki Tanrı tarafından dağlara doğru çekilir. Tanrıların, "ölümün arabasını" uzağı ve yüceliği işaret eden dağa götürmesiyle, ölümün bir belirsizliği ve görünürlüğü sezdirilir. Aynı zamanda ölüm arabasının iki Tanrı tarafından dağlara doğru çekilmesi Yunan mitolojisinde kötülüğü temsil eden Tanrı Hades'in ruhuyla bir irtibata geçerek ölümü yaşayanlardan uzak tutmak olarak da düşünülebilir.²³

BÖSDB'deki Nâzım Hikmet için yazılan "Kalın Abdal"da da ağıtı söylenen şairlerin efsaneye dönüşmesine vurgu yapılır. İktidarla uzlaşmayan hayat beraberinde zindanı, sürgünü ve ölümü getirmiştir. Bu seçilen hayat, nesilden nesile aktarılarak hem bir kaybedilmişliğe, hem de bir asaletle göndermede bulunmuştur:

*"ağıtı önce söylenen/ sen nereye uçuyorsun,/ ağıtı önce söylenen/ ölüm korkusunu atar,/ sen nereye uçuyorsun/ boynu usul telli turna"*²⁴

"Kalın Abdal"la başlayarak şair / öykücü / siyasetçi ölümlerinin ya da yaralanmalarının ardından şiir yazan Cemal Süreya, 1984'te çıkardığı *Uçurumda Açan* kitabında Muzaffer (İlhan) Erdost'un kardeşi İlhan Erdost'un 12 Eylül 1980 darbesi sonucunda yapılan işkencelerle öldüğünü "İlhan'ın Anısına Türküler" (s.179), hikâyeci ve şair Mübeccel İzmirli'nin 1982'de ölümü üzerine "Mübeccel İzmirli" (s.180-181); *Sıcak Nal*'da da Edip Cansever'in ölümünü "Edip Cansever"(s.204), Turgut Uyar'inkini "Turgut Uyar" (s.209) ve 1979'da Mihri Belli'nin suikastle yaralanmasını "Yaz Sonu"(s.201) şiirinde dile getirmiştir. Onun için sanatçı portresi artık ölümle çizilmeye başlanır. Çünkü her kaybediş onda bir yokluk, yalnızlık ve hüznün doğurduğu. Sevdiklerinin ve tanıdıklarının ölümüyle bir yalnızlığa doğru gittiğini *Günler*'de şöyle dile getirir: "Bir çeşit yalnız kalma, gücünü yitirme, eksiklik duygusu. Bir yanından usul usul kanın sızar... Sanırım burda kişinin kendi beniyle ilgili bir şey de araya giriyor. Demek, o ölen sizin dünyanızın bir parçasıymış. Dünya artık eskisi kadar sizin değil."²⁵ Sanatçı dostlarının ölümü üzerinde bu kadar durması, hem yaşlanmanın getirdiği bir duygusallığın, hem de kuşağındaki kişilerin yaprak dökümü gibi bir hayatından çekilmesinin bir sonucu olarak görünmektedir: "Bugünlerde ölümden çok söz ediyoruz. "Ölenler çoğaldı"; "Ölüm kol geziyor" diyoruz. Değişen bir şey yok aslında. Bizler yaşlandık ve kuşağımızda ölümler başladı. Yoksa hayat süresinin biraz da uzadığı bir gerçek... Nasıl bir şey ölüm? Hiçbir şey yok ve kocaman bir su akıyor."²⁶ Sanatçı dostları içerisinde ölümünden en çok etkilendiği ve hayatında ilk kez ağladığı kişi (ölümünden dolayı) Edip Cansever²⁷ ve Nâzım'dan sonra ölümüyle Türk şiirinde bir kayıp olarak gördüğü şair dostu da Turgut Uyar olmuştur.²⁸ *Günler*'inde ayrıca Ümit Yaşar Oğuzcan, Tezer Özlü, Haldun Taner, Mehmet Seyda, Cahit Zarifoğlu, Nilgün Marmara, Hasan Şimşek ve Oktay Rifat da ölüm haberini

²² Cemal Süreya, "Arka Güneş", *age.*, s.67.

²³ Müslüm Yücel, *Edebiyatta Ölüm ve İntihar*, s.5.

²⁴ Cemal Süreya, "Kalın Abdal", *Sevda Sözleri*, s.122.

²⁵ Cemal Süreya, *Günler*, s.25.

²⁶ Cemal Süreya, *age.*, s.151.

²⁷ Cemal Süreya, *age.*, s.232.

²⁸ Cemal Süreya, *age.*, s.132.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

verdiği ve onlarla ilgili izlenimlerini ve anılarını ifade ettiği ünlü edebiyatçılar olarak görünmektedir.

Sadece ölenler değil, yaşayan şairleri ve gazetecileri de kimi zaman ölmüş gibi kabul ederek mezar taşına şiirler yazmıştır. Ancak bu şiirler, bir mersiye niteliğinde değil onların sanatının, gündelik yaşantısının ve düşüncelerinin bir portresidir. 1979-1980 yılları arasında *Yusufoçuk* dergisinde yazdığı tek dörtlükten oluşan “Mezartaşı Çiçekleri”; İlhan Berk, (Refii Cevat) Ulunay, (Burhan) Felek, Refik (Erduran), Çetin Altan, (Fazıl Hüsnü) Dağlarca, (Cahit) Külebi ve kontenjan senatörü bir bayana yazılmıştır:

70.000 aşk ve 90.000 dize:
Ünlü şair İlhan Berk burda yatıyor!
N'olur yolcu, sevaptır, sakın üşenme,
Yukarıdaki sayıya bir sıfır da sen ekle.²⁹

Cemal Süreya'da ölüm düşüncesi fiziksel bir değişmeden ya da üzerinde felsefi ve metafizik açımları gerektirecek bir kaynaktan doğmaz. Hayatın kısa ve canlı olması, onu ister istemez bir ölüm düşüncesine sürüklemiştir. İlk kez, *Göçebe*'de bulunan “Resim” şiirindeki: “*Bir haber: ölümüm yakın*”³⁰ dizesiyle ölüm gerçeğinden uzak olmadığını dile getirir. *BÖSDB*'deki “Mardin” şiirinde “*Ölümü doğrusu hiç düşünmedim/ Ama düşündüm uzak kardeşlerimi*”³¹ dizelerinde ölümü düşünmediğini ifade ederken, *Uçurumda Açan*'daki “Ölüm” şiirinde ölümü aklından çıkarmadığını söylemektedir:

Ölüm geliyor aklıma birden ölüm
Bir ağacın gövdesine sarılıyorum.³²

Şair, ölümü akla getirmesiyle bir korkuya kapılarak kendine sığınabileceği bir yer arar. Ağacın burada sığınılacak bir nesne olarak seçilmesi, ağaç kültürünün Türk mitolojisinde doğurganlığı simgeleyen bir canlı olmasını ve anne karnını işaret etmesini düşündürebilir: “İster mağaralar ister ağaç kovukları olsun, koruyucu ve ışık tutucu anne bedenini içgüdüsel şekilde hatırlatmaktadır.”³³ Sarılmak ve dokunmak da o nesneyle kişiyi bütünleştirir.³⁴ Bu dünyadan ayrılmak, kopmak istemeyen şair, hayat ağacına sarılarak ölümsüzlüğü istemektedir. “Ak gömlekte kafiye arayan ölüm”³⁵, şairin sarılmak fiilini şimdiki zamanda çekimlemesiyle yarım kafiyesini bulmuş olur. Şimdiki zamanın ağacın gövdesine denk geldiği tespitinde bulunan Timur B. Davletov, ağaçla zamanı şöyle eşleştirir: “Güçlü kökleri, geçmişi ve ataları, güçlü gövdesi şimdiki zamanı ve insanların şu anki yaşamını, güçlü budakları ise geleceği ve gelecek kuşakları, gelişmeyi temsil etmekteydi, hayat ağacının. Ağacın bütün üç kısmı da, daha doğrusu evrendeki üç dünya da aslında birbirine eşit bir denge üzerine bağlıydı ve birindeki bozulma hayat ağacının kendisinin de yok olmasına neden olabilirdi...”³⁶

²⁹ Cemal Süreya, “Mezartaşı Çiçekleri I”, *Sevda Sözleri*, s.291.

³⁰ Cemal Süreya, “Resim”, *age.*, s.57.

³¹ Cemal Süreya, “Mardin”, *age.*, s.118.

³² Cemal Süreya, “Ölüm”, *age.*, s.183.

³³ Otto Rank, *Doğum Travması*, Metis Yay., 1.bs., İstanbul 2001, s. 84-85.

³⁴ İnsanı Dasein olarak tanımlayan Heidegger, Daseinin nesneye dokunmasını bir varoluşun gereği olarak düşünerek bunun birlikte yaşamayı tamamladığını ve beraberinde de bir kaygıyı doğurduğunu şöyle ifade eder: “Dokunma Dasein'a özgü bir varoluşsal bir karakterdir. Dokunmak, varlıklarla karşılaşmak, onlara ilgi duymak ve onlara kaygı duymak anlamında “birlikte-olmak” veya “yan yana-olmak”tır. O hâlde, dünya-içinde-varlık-olarak Dasein, ilgi veya kaygı duyan varlıktır. İlgi veya kaygı duyması onun varoluşsal ve ontolojik yapısı gereğidir.” A.Kadir, Çüçen, *Heidegger'de Varlık ve Zaman*, Asa Kitabevi, 3.bs., Bursa 2003, s.60.

³⁵ Cemal Süreya, “Kan Var Bütün Kelimelerin Altında: Ölüm bir kafiye arayabilir/ Ak gömleğinde”, *Sevda Sözleri*, s.98.

³⁶ Timur B. Davletov, “Türklerde Hayat Ağacı Bilgeliği”, (<http://www.turkforum.net/670897-turk-kulturunde-agac-kultu.html>) (E.T: 15.01.2011)

Ölüm şiirlerini çoğalttığı ve ölmeden iki sene önce yayımladığı *Sıcak Nal* kitabında, ölümü düşünmekle kalmayıp kendine bir ölüm tarihi de seçer. Sıkıntıyla geçen günleri ve yaşlılık psikolojisi şairi iyiden iyiye ölüm üzerinde düşündürmeye başlar. Bu düşünme ölümün sonrasına yönelik olarak değil, bir zaman hesaplaması olarak kendini gösterir. 1985 yılında yazdığı “*Kehanet 1985*” şiirinde Lokman Hekim efsanesinden yola çıkarak kendine yedi kırlangıç yaşamı seçer. Bu şiirin yazılma öyküsünü röportajında şöyle dile getirir: “Üç yıl önce çok karamsardım. Kendime göre bir ömür uzunluğu biçmiştim. O şiir o’dur. Bunun için Lokman Hekim söylencesinden çıkış yaptım. Lokman Hekim’e uzun ömür verilmiş. Ve bunu kendisinin saptaması istenmişti. O da çok yaşayan bir kuşun, kartalın yaşama süresini temel almış. Kartalın 80 yıl yaşadığı varsayılmış o çağda. Lokman Hekim yedi kartalın hayatını ardı ardına yaşamış. $7 \times 80 = 560$. Beş yüz altmış yıl yaşamış. Ben de kendime kırlangıcı seçmiştim. Yedi kırlangıcın hayatını ard arda yaşamalıydım. Biliyorsun kırlangıç dokuz yıl yaşar. Gerisini hesapla işte.”³⁷

*Lokman şair senin hayatın
Yedi kırlangıcın hayatı kadar
Altısını ardı ardına yaşadın
Bir kırlangıcın daha var.*³⁸

Şairin bu durumda kendisine biçtiği ölüm tarihi 1994 oluyor. Hatta bu tarihi *Sıcak Nal*’da bulunan “1994 Eliyle Samanyolu’na” şiirinde kullanır ve öldükten sonra şayet ikinci kez tekrar dünyaya gelecek olsa şiir yazıp yazamayacağını ama kadın olarak gelse yine kadınları seveceğini belirterek kadın sevgisini şiirden üstün tuttuğunu göstermiş olur:

*Ama kadınlar, Tanrım,/ Öyle sevdim ki onları/ Gelecek sefer/ Dünyaya/ Kadın olarak
gelirsem,/ Eşcinsel olurum*³⁹

Ölümü istemek, bir intihar düşüncesini de akla getirebilir. Özel hayatta baş edilemeyen sıkıntılar, hayatın artık yaşanılmayacak kadar ağır olduğunu düşündürmeye başlar şaire. Bununla birlikte şair ölümü ya da intiharı ironik bir dille ifadeye çalışarak bunları trajik bir hâlden de kurtarmış olur. Nitekim 1989’da *Yeni Yaprak* dergisinde yayımlanan “İntihar” şiirinde, intihara teşebbüs edilirken cinselliği ön plana çıkan bir kadının gelmesi ve o anda ölümle yaşamın birleştirilerek trajik bir hâlin ortadan kalkması dikkati çeker. Bu şiiri, aynı zamanda şairin cinsel birlikteliği sembollerle betimlemesine yönelik olarak da bir cinsel anı intihar görüntüsüyle vermesi şeklinde yorumlamak da mümkündür:

*Sen tam tabancayı/ Şakağına dayamışsın;/ Kapı açılıveriyor/ Ve üstündekileri/ Bir bir
fırlatıp atan/ Bir leylak sesi.*⁴⁰

Şair, bundan önce de intihar temasını şiirine taşımıştır. Şiirinin kişileri ya intihar etmiş ya da böyle bir düşünceyi zihinlerinden geçirmişlerdir:

*Bu ipi kimse için gezdirmiyorum/ Bir kere asılmışım çocukluğumda*⁴¹

*Babası ip yerine yilana çekilmiş/ Bir çocuğun çifte korkusu öyledir/ Boynundan yavaşça
çözülerek/ Atkısı bir tambur sesine uzanır// Gökte bir süre kayar gözleri/ Öpüşü hançerlenmiş bir
kadının/ Tutunacak yer bulamayınca/ Gider bir ırmakta karar kılar*⁴²

*Ben boynumdaki ipe bir düğüm daha atıyordum*⁴³

³⁷Cemal Süreya, “Enver Ercan: Şairlik Dervişlik Değil mi Zaten?”, *Güvercin Curnatası*, 2.bs., İstanbul 2002, s.175.

³⁸ Cemal Süreya, “Kehanet 1985”, *Sevda Sözleri*, s.227.

³⁹ Cemal Süreya, “1994 Eliyle, Samanyolu’na”, *age.*, s.208.

⁴⁰ Cemal Süreya, “İntihar”, *age.*, s.298.

⁴¹ Cemal Süreya, “Dalga”, *age.*, s.18.

⁴² Cemal Süreya, “Öğle Üstü”, *age.*, s.50.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/ 1 Winter 2011*

Sevdiklerinin zamansız ve erken ölümlerinden dolayı hayatı kısa olarak değerlendirir Cemal Süreya. Çünkü ölüm, her an hayatın merkezinde durarak sevdiklerini ve yakınlarını alarak bir eksik kalma duygusu şairde oluşturmuştur. Hâlbuki o, hayatı sevmekte ve dolu dolu geçirmek istemektedir. Eşi Zuhâl Tekkanat'ın hastalığı sırasında yazdığı mektupta “Hayat uzun değil sevgilim. Güzel geçirmeliyiz hayatımızı”⁴⁴ sözleriyle hayatın kısalığına vurgu yaparak yaşamını güzel geçirmek istediğini ifade etmektedir.

Göçebe'deki “Az Yaşadıksa Da” (s.60) ve ölmeden bir sene önce *Yeni Yaprak* dergisinde Ocak 1989'da yayımlanan şiirlerinden olan dört sözcüklü “Kısa” şiirinde ömrün kısalığına dikkat çeker:

*Hayat kısa
Kuşlar uçuyor*⁴⁵

Sosyalist dünya görüşüne sahip olan Cemal Süreya, *Sıcak Nal*'daki “Türkü” şiirinde ise ölüm ve Tanrı inancını birleştirir. Tanrıyı insanla birlikte düşünen şair, insanın ölümlüyle Tanrının sonsuz olmadığını, onun da öldüğünü dile getirir:

*Sanmasınlar inanmıyorum
Elbet inanıyorum tanrıya
Herkesin kendi tanrısı var
Sen ölünce ölüyor o da*⁴⁶

Sanmasınlar inanmıyorum dizesinde Tanrı inancını sergileyen şair, ikinci dizede Tanrıya inandığını belirtir. Ancak bu inanç, İslâm'daki Tanrı inancıyla bağdaşmaz.

Cemal Süreya, son şiirlerinde ölümü tanımlarken kullandığı kavramları önceki dönem şiirlerinden farklı bir şekilde seçmiştir. Sese ve görüntüye dayalı imgeler eşliğinde tanımlanan önceki dönem şiirlerinde ölüm, zihinde somut bir çağrışım uyandırarak bilinmezliğine bir canlılık kazandırmıştır:

*Ölümü siyah bir kâkül gibi alnına düşürmesini bildi*⁴⁷
*Lacivert bir çingiraktır ölüm*⁴⁸

Sonraki dönem şiirlerinde ise ölüm, yine somut nesnelere karşılık bulmaktayken bu sefer daha dingin, daha sonsuz ve daha geniş nesnelere nitelendiği göze çarpar. Burada şairin, önce ölümü düşünmeyen, sonra düşündükçe bu dünyaya bağlanan ve zamanla ölümün bilinmezliğini ürperticilikten ziyade, sonsuzluğa dönüştüren iyimser bir psikolojisiyle karşılaşmak mümkündür:

*Ölüm güney yarımkürede
Çok sığ ve sonsuz geniş
Bir ırmaktır
Ganj da derler ona*⁴⁹

Ölüm, sığ, geniş ve akışkan olmasıyla Hintliler'in kutsal saydıkları Ganj ırmağına benzetilir. Ganj, Hintliler'de günahattan arınmanın ve ölümsüzlüğe erişmenin sembolü olan mistik bir ırmaktır. Ölüm üzerine düşünen şair, ölümün çizilmemiş hududunu Ganj'in genişliği ve akışkanlığıyla bütünleştirir: “Ölüm bir Ganj ırmağı gibi bir yer mi (Bir memleket mi ki?) Bu

⁴³ Cemal Süreya, “Piyale”, *age.*, s.285.

⁴⁴ Cemal Süreya, *Onüç Günün Mektupları*, s. 33.

⁴⁵ Cemal Süreya, “Kısa”, *Sevda Sözleri*, s.293.

⁴⁶ Cemal Süreya, “Türkü”, *age.*, s.212.

⁴⁷ Cemal Süreya, “Göçebe”, *age.*, s.61.

⁴⁸ Cemal Süreya, “Ortadoğu”, *age.*, s.107.

⁴⁹ Cemal Süreya, “Düşüncesi Değil Kendisi”, *age.*, s.230.

ırmağın genişliği ürküttü beni. Ara Güler ‘in yazdığına göre Boğaziçi’nin genişliğinin hemen hemen iki katı kadarmış. Denizler kaç para?’⁵⁰

Kendine inanan insanları suyunda yıkayan Ganj nehri, yüzyıllar boyunca herkesi kucaklamıştır. Ölüm de her insanın başına gelebilecek bir hadise olmasıyla “hiçbir sınırı, hiçbir başlangıcı, hiçbir sonu, hiçbir başlama noktası olmayan, sonsuz, sınırsız, açık, hudutsuz”⁵¹ yerdir. Ölümü dingin ve sonsuz bir su gibi gören Cemal Süreya’nın bu düşüncesini, ağaç kültüründe olduğu gibi anneye dönüş olarak da görebiliriz: “İnsan bir yandan ölümü ana koynuna (suya) bir dönüş kabul eder.”⁵² Son döneminde Aralık 1989’da *Yeni Yaprak* dergisinde yayımlanan “Göller ve Denizler” şiirinde de ölümü göl ve uykuyla bütünleştirir:

*Ölüm mü/ Bir gölün dibinde durgun uykudasın// Denizler?! Tanrılar karıştırır durur denizleri ...*⁵³

Şiirde ölüm, bir gölün dibindeki durgun bir uykuya benzetilmiştir. Ganj nehrinin genişliği ve sonsuzluğu ölümü çağrıştırırken, burada gölün durgun ama derin görüntüsü ölümle ilişkilendirilmiştir. Ölüm patırtılı ve gürültülü bir nesneyle değil, dingin bir uykuyla karşılık bulmuştur. Şiirde ölümün bir gölün dibindeki uykuya benzetilmesi ölümle uyku arasında kurulan yakınlığı hatırlatmıştır. İnsanın uyurken bilincini kaybetmesi, rüyaları vasıtasıyla farklı zaman ve mekânlara gitmesi, bedenini değil ruhunu öne çıkması ölümle uyku arasında bir yakınlığı doğuran gerçeklerdir.

Oysa denizler Tanrılar tarafından sürekli karmaşanın yaşatıldığı yerdir. Denizin hareketli olmasıyla, hayatın karmaşası arasında ilgi kurulur. Denizlerin Tanrılar tarafından yönetilmesi de, mitolojideki deniz tanrısı Poseidon’u hatırlatmaktadır. Zeus’tan sonra en güçlü tanrı olan Poseidon, üç dişli yabasıyla denizde kargaşa ve depremlere sebep olan Tanrıdır.⁵⁴

Psikanalizde suyun anne karnına dönüşünü işaret etmesini, Cemal Süreya’nın en beğendiği ölümlerden olan Çinli şair Li Po’nun ölümünü beğenmesiyle de söyleyebiliriz: “Kimsenin ölümü, Çinli şair Li Po’nunkine kadar güzel olamaz. Li po sandaldaydı, yeterince içmişti. Hava açıktı. Günaçığı değil de, ayaçığı bir gece. Li Po, ayın sudaki görüntüsünü bütünüyle kucaklamak istedi. Bunun için suya saktı. Kollarını geniş açarak daha da sarktı.”⁵⁵

Ölümü hayatın ve canlılığın sonu olarak tasavvur eden şair, bundan dolayı ölüm anına kadar yaşadığı dünyanın nimetlerine sınırsız sarılmak ister. Böylece O, ölümü oturup beklemek yerine yaşadığı evreni gezerek ve dolaşarak yaşama veda etmeyi arzular. Son şiir kitabı *Güz Bitiği*’ndeki “16 Dize” şiirinde *Gömmeden önce biraz gezdirin beni*⁵⁶ dizesinde durmak bilmeyen gezginliğini son bir defa da olsa yaşamak ister. Zira bedeni ölümle birlikte değişmez adres olan mezara konulacak ve sabitlenecektir.

Son döneminde rahatsızlığı sebebiyle ölümün kapısını çaldığını anlayan şair “Kehanet 1985”’in ardından, ölmeden önce yazdığı ve öldükten sonra Ocak 1990’da *Yeni Yaprak* dergisinde yayımlanan son şiiri “Üstü Kalsın”la ölüm temasını sonlandırır. Ölüm üzerine yazdığı şiirlerinde ironik bir dil kullanan şair, bu şiirde de Tanrıyla konuşarak bu üslubunu devam ettirir. Ömrünün geri kalanını Tanrıya bahşiş olarak sunmasıyla bu trajik durumu hafiflettiğini görmek mümkündür. Ölümü alaycı bir şekilde algılaması, ölüm gerçeğini kabul ettikten sonra ona ürkütücü ya da nahos

⁵⁰ Cemal Süreya, *Günler*, s.26

⁵¹ Tem Horwitz, “Ölümüm/ Varolmayışa Yolculuğu Üzerine Düşünceler”, *Ölüm ve Felsefe*, s.26.

⁵² Sigmund Freud, *Psikanaliz Üzerine*, (Çev. A. Avni Öneş), Say Yay., 12.bs., İstanbul 2001, s. 42.

⁵³ Cemal Süreya, “Göller Denizler”, *Sevda Sözleri*, s.300.

⁵⁴ Pierre Grimal, *Mitoloji Sözlüğü/ Yunan ve Roma*, Sosyal Yayınlar, 1.bs., İstanbul 1997, s.682-684.

⁵⁵ Cemal Süreya, *Günler*, s.21.

⁵⁶ Cemal Süreya, “16 Dize”, *Sevda Sözleri*, s.271.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

bir durum yüklemeyip mitolojide Epikuros'un yaptığı gibi kayıtsız ya da telaşsız bir şekilde değerlendirdiğini gösterir. Bu durumda, sırf bir şeyin kötü (hattâ çok kötü) ve hatta kaçınılmaz olması telaşa kapılmayı gerektiren bir sebep vermez; bunun yerine, metanetli, küstah, kayıtsız, hattâ alaycı olmayı gerektirebilir.⁵⁷

*Ölüyorum tanrım/ Bu da oldu işte.// Her ölüm erken ölümdür/ Biliyorum tanrım.// Ama, ayrıca, aldığın şu hayat/ Fena değildir...//Üstü kalsın ...*⁵⁸

Şiirde, hayattan kopmak istemeyen, yaşadığı hayatı yücelten ve hâlâ yaşama sevinci içinde olan ancak ölümün erken gelmesiyle güzelliklerin biteceğine inanan bir şair vardır. “İlkin elbette bir yaşamı oluşturan istekleri, planları ve umutları sona erdiren şey olarak ölüm olgusu vardır... Ölümü anlamak her bir ve bütün ölümleri özellikle kişi için, ailesi için, toplum ve kültür için, böyle arzuların hüsrana uğraması olarak anlamaktır. O anlamda ölüm her seferinde zamansızdır. Her zaman doksan dokuz yaşında bile yaşamı kısa keser.”⁵⁹

SONUÇ

Ölümü, sevdiklerini ve yakınlarını kaybetmekle hatırlayan ve bu hatırlamayla yaşadığı evrene daha bir tutkuyla bağlanan Cemal Süreya, şiirine de bu hakikati taşıyarak nasıl bir bakış açısına sahip olduğunu göstermiştir. Ölümü, metafizik ve felsefik endişelerle değerlendirmeyerek yaşamın güzelliğini sona erdiren ve erken gelen bir hakikat olarak algılamıştır. İlk şiirlerinde ölüm temasına pek yer vermeyen ancak birkaç şiirinde bir mücadele ve ideolojik bir araç olarak işleyen şair, *Göçebe* şiir kitabıyla birlikte toplumların yaşamlarını açıklamaya yarayan bir göstergeye dönüştürmüştür. Bilhassa *Beni Öp Sonra Doğur Beni* kitabında Ortadoğu'yu ölümle ilişkilendirerek coğrafya-ölüm-insan arasındaki değişmeyen yazgıya dikkat çekmiştir. 1982'den sonra yazdığı şiirlerini topladığı kitabı *Uçurumda Açan*'da, ölüm temasını ülkedeki siyasî atmosferle, sıkıntılı yaşamaktan doğan bıkkınlıkla ve arkadaşlarını kaybetmekle artırdığı görülmektedir. Son döneminde çıkardığı *Sıcak Nal* ve dergilerde yayımlanan şiirlerinde ise ölüm temasını yoğunlaştırdığını, hatta kendisine bir ölüm tarihi seçerek ölümü aklından çıkarmadığını ortaya koymuştur. Bu dönemde dingin ve sonsuz nesnelere ölüme bir karşılık bulduğu da dikkat çekmektedir. Ölümü görsel ve işitsel nesnelere somutlaştırması bilinmeyene canlılık kazandırmasının ve ölümü yaşamın içerisine katarak sıradanlaştırmasının bir sonucu olarak düşünülebilir. İronik üslubunu ölüm temasında da uygulayan şair, bu üslûbla ölüme hem eleştirel hem de alaycı bir şekilde baktığını göstermiştir.

KAYNAKÇA

ÇONOĞLU, Salim; “İdeolojik Ölüm Algısı”, **Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Ölüm 1920-1950**, Akçağ Yayınları, 1.bs., Ankara 2007, s.63.

ÇÜÇEN, A.Kadir; **Heidegger'de Varlık ve Zaman**, Asa Kitabevi, 3.bs., Bursa 2003

DAVLETOV, Timur B.; “Türklerde Hayat Ağacı Bilgeliği”, (<http://www.turkforum.net/670897-turk-kulturunde-agac-kultu.html>) (E.T: 15.01.2011)

FREUD, Sigmund; **Psikanaliz Üzerine**, (Çev. A. Avni Öneş), Say Yay., 12.bs., İstanbul 2001

GRİMAL, Pierre; **Mitoloji Sözlüğü/ Yunan ve Roma**, Sosyal Yayınlar, 1.bs., İstanbul 1997.

⁵⁷ Peter Loptson, “Ölüm Çatışkısı”, **Ölüm ve Felsefe**, s.295.

⁵⁸ Cemal Süreya, “Üstü Kalsın”, **Sevda Sözleri**, s.302.

⁵⁹ Robert C.Solomon, “Ölüm Fetişizmi Marazi Tekbencilik”, **Ölüm ve Felsefe**, s.331.

-
- HORWITZ, Tem; “Ölümüm/ Varolmayışa Yolculuğu Üzerine Düşünceler”, (Ed.Malpas-Solomon), **Ölüm ve Felsefe**, İthaki Yayınları, 1.bs., İstanbul 2006.
- LOPTSON, Peter; “Ölüm Çatışkısı”, (Ed.Malpas-Solomon), **Ölüm ve Felsefe**, İthaki Yayınları, 1.bs., İstanbul 2006.
- RANK, Otto; **Doğum Travması**, Metis Yayınları, 1.bs., İstanbul 2001.
- SEBER, Cemal Süreya; **Günler**, YKY, 2.bs., İstanbul 2002.
- SEBER, Cemal Süreya; “Enver Ercan: Şairlik Dervişlik Değil mi Zaten”, **Güvercin Curnatası**, 2.bs., İstanbul 2002
- SEBER, Cemal Süreya; **Onüç Günün Mektupları**, YKY, 4.bs., İstanbul 2005.
- SEBER, Cemal Süreya; **Sevda Sözleri**, YKY, 27.bs., İstanbul 2005.
- SOLOMON, Robert C.; “Ölüm Fetişizmi, Marazi Tekbencilik”, (Ed.Malpas-Solomon), **Ölüm ve Felsefe**, İthaki Yayınları, 1.bs., İstanbul 2006.
- YÜCEL, Müslüm; **Edebiyatta Ölüm ve İntihar**, Agora Kitaplığı, 3.bs., İstanbul 2007.